

Starinske stvari.

ATRANTI AVG. SACR.

Spisal D. Terstenjak. *)

Gosp. Hicinger, kolikor mi je znano, je bil prvi, kateri je ta napis v „Novicah“ razglasil. Razlage imena tega božanstva se ni še dosedaj nebeden lotil. Ker se ime božanstva Atrans ne dá iz latinskega basnoslovja razložiti, smemo tedaj trditi, da je Atrans bilo domače-norensko-panonsko. Ker se latinski dativ glasi: Atranti, je toraj oblika nominativa bila: Atrans.

Atrans pa le more stati za: Atranas ali pa Atranis, ker vokal pred končnim (auslautendem) s izpade.

To prikazen najdemo v latinščini, primeri: urbs za urbis, dens prav za prav: dents za dentis, sansk.: dantas, dalje v družih italjskih narečjih, primeri osk.: bantins, za bantinus. Tudi latvinski jezik ima to posebnost, primeri: dewš, litevski: dewas, Perkhons, litevski: Perkhunas, Perkun, bog groma itd.

V slovenščini najdeš ovs za oves, dalje lastne imena: Skerbs za Skerbas, Jers za Jeras, Mors za Moras ali Moris, Reps za Repas itd. **)

Sufiks as se je v slovenščini edino še v osebnih imenih ohranil, postavimo: Belas, Beras, Kotas, Latas, Jeras, Vitas, Karas, česki diminutiv: Vitasek, Karasek, Nečasek itd., primeri še starokoroško ime: Etbratonas. Izpah vokala pred s na koncu vidimo v imenu na slovensko-rimskem kamnu: Voltarons, za Voltaronas, Donnerstier, dalje: Voltrex (v genit. Voltregis filius) za Voltregis, od vol, in tregis, primeri srbsk. traga, genus, rod, porodica, toraj Voltregs = Zuchtstier. ***)

Kakošno božanstvo je toraj bilo Atrans, in kaj pomenja ime Atrans?

Jaz bi trdil, da je enako s staroindiškim Atri, kterege omenja Rigveda (I, 116, 8.), in katero učeni Sonne primerja s Helios-Heraklom (glej Kuhn „Zeitsch. für vergl. Sprachf. X. 322). Sonne postavlja za razlago tega imena koreniko at, flackern, flammen, aestuare. Atrans toraj bi pomenjalo „der Flackernde, Flam-mende“ — prav prikladno poznamovanje za božanstvo solnčno. Iz korenike at je latinski atrium, Vorhaus, prav za prav: „Feuerstelle“, „Kamin“, zend. âtar, ogenj, Atarvan, Feuerpriester, grški ἀτμή., Gluth (Hesiod. Theog. 862).

Je li tudi slovenščina poznala to koreniko? Da kako! V srbsčini najdeš: vatra, ignis, vatrals, Feuerschaukel, vatrišče, Feuerstätte, vatruschina, hitzige Krankheit, vručica, vatrein, feurig itd. Glasnik v je toraj predvdarek (Vorschlag) kakor v besedah: vajce (staročeski) cerkvenoslov. ajce, ovum (codex ostrom.); primeri slov. vapno, vokno, voče, za apno, okno, oče. Ker še imamo v slovanščini vatra v pomenu ogenj, nobeden ne more tajiti, da nekdanji Slovenci niso poznali korenike at, in besede atrans, akoravno je sedanji jezik več ne pozná.

*) Tandem aliquando, predragi nam Davorine! Zopet je došel čas, da preiskujemo — starinstvo. Vred.

**) Sem spadajo slovenske osebne imena: Bevs, za Bevis, Krevs za Krevis, Devs za Devis. Imena Devso, Devsi filius, nahajaš več kakor dvadesetkrat na slovensko-rimskih kamnih. Dewš = latvinskemu dewš, litevsk. dewas, pomenja to, kar ime Bogionius (po latinski obliki kakor Sempronius) na lipniškem kamnu. Pis.

***) Osebne imena Voltarons, Voltrex, Voljap, Voltreibus, Volarenus, Bujus v drugih sklonih Voltaronti (dat) Voltregis (genit.) Buji. Volareni (genit.) se berejo na ljubljanskih rimskih spomenicah. Dandanés še na Kranjskem najdeš topične imena Volče in Buje sosedne. Pis.

Kdo neki si bode upal trditi, da imena: Idrija, Ipava, Vipot, Iput, Beč, Kartelovo, Kobole, Semon itd. niso slovenske, dasiravno njih ne najdeš v nobenem slovenskem besednjaku?

Takošna je tudi z besedo Atrans.

Iz jezikovskih ostankov nekdanjih slovenskih Norencov in Panonov (koliko teh ostankov nahajamo v osebnih in topičnih imenih), se prepričamo lahko, da je slovenski jezik teh rodov poznal vse stare oblike indoevropsčine (arjanščine), kakor jih še prav čiste nahajamo v sorodni litevščini. Cerkvno-slovenščina že jih vseh več ne pozná; posebno je zgubila popolne sufikse; vendar so se morali še čuti, ker je iznajdenik cirilice rabljjal na koncu glasnika k in x. Ime VOLTREIBVS Opferochs, cerkvenoslovenski: ВОЛТРЕБЪ nam pričuje, da so glasnik k stari Norenci in Panoni izgovarjali ei, primeri: ogerskosl. reič, vreime in slovensko v narečjih: beilo, leipo itd.

Cerkvenoslov. x na koncu se je brez dvombe glasil kot o, ker današnje slovenske imena Bouvir, Buteri, But, Aci na slovensko-rimskih kamnih najdeš v oblikah Bouvirio, Buterio, Buto, Acio, primeri bolgarsk: slepio, nemio itd. = slep, nem, litevski: lokio itd., gotovo v predhistorični dōbi — slepios, nemios, lokios = gerškolat. suf. oς — us in sansk. as, got. us.

Slovstvene stvari.

Pisava priimkov.

Šole po Slovenskem, posebno mestne niže in više, ki konci šolskega leta priobčujejo svoje letnike, sramoté se po teh že leto za letom z mnogotero popačeno pisavo osebnih in rodbinskih imen svojih učencev. Izgledov tacih spak so „Novice“ razkazale že mnogo od več strani, iz katerih se vidi, da vsak učitelj piše te imena, kakor ravno vé in zná, ali pa prav nalaš tako — brez ozira na različne pisave raznih jezikov, ki jo terjajo tudi lastne imena. — Šole, katerih še mnogo toliko časa gubé na tako imenovane „mrtve“ jezike, imele bi tudi od še živečih saj svoje dežele in države najmanj toliko umeti, da bi saj imena svojih učencev različne narodnosti znale pisati po njih narodnih pravopisih: saj k temu ni treba družega, kakor poznati le malo posebnih pisav za nektere vlastitosti, česar se lahko vsakdo navadi že v malo dneh — če ne že v malo urah. Zanikarnost, ki si še toliko ne prizadene za tako važno reč, kakor je pravopis lastnih imen in posebno priimkov, vredna je javne in ojstre graje. Kdo pa naj piše te imena pravilno, če ne učilnice pravilnega govorjenja in pisanja? In kje naj se jih navadi mladina, če ne že v šoli?

Kako globoko pa pri vsej pravičnosti te terjatve vkljub vsemu očitnemu grajanju po časnikih vendar še vedno sega le že sama nevednost v imenskem pravopisu, in ta še celó na mestnih izgledno-glavnih in še viših šolah, ne moglo bi se nikakor verjeti, ko bi nas tega njih letniki očitno ne prepričevali. „Novice“ so nam že iz več letnikov gimnazijalnih in realnih šol razkazovale že toliko spačenih imenskih pisav, da so po vsi pravici eno primerjevale „trojnemu levenju metulja“, drugo pa imenovale „pravi galimatias ali mešanico iz nemščine, slovenščine in laščine“, še drugo pa kar „babilonsko zmešnjavo“. Vendar pa stavim, da take zblodve vseh domačih in sosednih jezikov v imenopisu še niso vidile, kakoršno jim razodeva sledeči posnetek iz letošnjega letnika neke izgledno-glavne šole, ki je že davno tudi glavno-izgledna v babilonščini — posebno imenskega pravopisa.

Ne naznanjam je po imenu, da ne misli, da jo hočem pred vsem svetom osramotiti, al v poročstvo resnice moram saj vredništvu „Novic“ poslati njeni letnik. Iz tega za občinstvo posnamemo le iz enega razreda nekoliko očitnejih babilonskih pisav.

V slovenskem oddelku tretjega razreda te izglednice stojé: 1. med krstnimi imeni — v nemškem jeziku, v katerem je pisan vés letnik: Franc, Ludwik, Matias, Andrejas; 2. med priimki a) slovenski napčno pisani: Galob, Komel, Polšak; b) Lah v slovenski obleki: Marcola, Peroci, Spacapan*); c) Francoz in Nemeec v slovenski narobni obleki: Žorš in Žvab, ki se pravilno izrekata: Žorž in Švab — po izvornih: George in Schwab. — Še bolj zblojene pa so 3. imena rojstnih krajev, med katerimi se nahajajo a) slovenske v napčni pisavi: Kranjvas (Felsendorf? — kakor: „Kranjsko, Kranje = Felsenland, Felsenbewohner“??), Zapuše (za puše = flinte?) — mesti: Krajnavas, Žapuše; b) pollaščene: Ranziano (Renče), Roncina (Ročin), Wipulsano — z nemško glavo — (Vipuše); c) slovenske v laški in slovenski mešanici: Bainšica, Savonja (m. Zavodnja med Sočo in Ipavo), Stracič (m. Stražič — iz stražišče — od nekdanjih vojniških straž med vojsko tu ob Soči postavljenih); d) slovenske v domači obleki, pa s privezanim laškim repom: Čapovano, Martinjako, St. Roko, Salkano itd. (Kon. prih.)

Slovensko slovstvo.

* Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo. Spisal Anton Janežič, c. k. učitelj više realke v Celjovcu. Drugi natis 1863. Nevtrudljivi delavec na polji slovenskem, slavnoznaní gosp. A. Janežič, v svojem predgovoru res le resnico govori, ko trdi, da slovnica ta je vsa nova po obliki in po osnovi, predeljana po tirjatvah sedanjega jezikoslovja in popravljena po najboljših slovniških pripomočkih. Jezik, v katerem je pisana, in ki ga uči, je prava čista slovenščina, posneta po ljudski govorici vseh Slovencev ob Savi in Dravi, ob Soči in Muri, ker, kakor gospod izdatelj pravi, podpirali so ga v težavnem delu z marsiktero opombo ali popravo dr. Miklosič, Cigale, Navratil, Marušič, Šolar, Svetec, dr. Bleiweis, Lésar, Levstik, Marn, Hrovat, Cegnar, Valjavec in Žepič. Vse to nam je tedaj pač poročstvo dovelj, da delo je izvrstno. Tudi cena (postavljena na 1 fl. 30 kr.) za 17 dobro tiskanih pól je kaj nizka. Radujmo se tedaj, da imamo lepo slovnico v lepi slovenski besedi, ki naj bi jo v roko vzeli ne le pisatelji slovenski, temuč vsi naši rojaki, da se naučijo čistega svojega maternega jezika in slovó dajo kolobocii, ktere so se navzeli iz družih jezikov!

* Abuna Soliman. Slavospev in življenje našega rojaka dr. Ign. Knobleherja, prerano umrlega misijonarja v srednji Afriki, kterege so zamorci imenovali Abuna Soliman. To delo, ki v izvornosti, besedni lepoti, tehtnem obsegu in zunanji krasni opravi, nima kmali sebi enacega, je dovršil naš nadepolni mladi pesnik Anton Umek, ki je zlasti pod imenom Okiški razveselil slovenski svet že z marsiktero krasno pesmico. Hvala prečastitemu gospod L. Jeranu, ki je na svetlo spravil to s podobo Knobleherjevo ozaljšano knjigo, ktera je podučna in kratkočasna ob enem. Priporočamo jo občinstvu sploh, zlasti pa šolski naši mladeži za deklamovanje in mnogotere vaje. — Cena ji je 1 gold.; za učence pa, ako več iztisov skupaj vzamejo, le 80 kr.

*) Nihče ne ugovarjaj, da ti učenci so rojeni Slovenci; kaj družega je rojak, kaj družega pa priimek njegov, ki se ne prerodí. Pis.

Jezikoslovna drobtinica.

Naj naznanim dve dobri, po Štajarskem v več krajih navadni slovenski besedi, namreč: „nako“ in „pičljati“. Nako pomeni nemški „sonst“, „übrigens“. Napriliko: „Ta človek je nako pošten, pa čmern“. — „Pičljati“ pomeni varčno ravnati.* Na priliko: „Toča je pobila, bomo morali pičljati — pri živini in ljudeh. A. L-k.

0 zadevah matice slovenske.

Vrli rodoljub, gosp. M-k, ki je že unidan iz Črnomlja in Kostanjevice poslal vredništvu „Novic“ 46 fl. 50 kr. za matico slovensko, izročil ji je iz Kostanjevice še 11 fl. Hvala lepa v imenu domovine!

Burka.

* Pruski „Junker-ji“ so Slovani! Kdor ne verjame, naj bere „Nordd. Allg. Zeitung“, ki izhaja v Hannoveru. Ta časnik je Bismarkovi politiki znajdel čisto nov kveder. Tako-le modruje: „Pruski dualizem (dvostranstvo) izvira od tod, ker pruska dežela obstaja iz Slovanov in Nemcev. Slovanski plemenitniki (žlahni gospodje) so največ bili okoli kraljev pruskih ter so tako dosegli poseben upljiv do vsega, kar je imelo v kraljevi hiši veljavo in kar je izviralo iz hiše kraljeve. Duh slovanskih plemenitnikov in vés značaj njih je prešinil armado prusko in vlado... Odtod notranja borba na Pruskem... Ta stranka res misli pečat pomorsko-mejnega plemiča (pommerisch-märkische Junkers) pritisniti na vso Nemčijo in jo gospodovati“. — Da gré ustava pruska rakovo pot, tega so potem takem Slovani krivi, ker o „Junker-jih“ pruskih se pretaka slovanska kri!“ Kaj neki vse bo še Slovan? Enkrat je rakovec, enkrat demagog!

Dopisi.

Iz Zagreba. (Glavna skupščina gospodarskega društva v Zagrebu.) 15. dné t. m. se začne véliki zbor gospodarskega našega društva. Iz programa, ki obsega 16 točk, vidi se, da sl. društvo želi materijalno in duševno koristiti seljaškemu gospodarstvu z napravo kreditnice, z osnovo knjige o gospodarstvu, ki bi se vpeljala v ljudske šole itd. Bog daj srečo! Saj na premožnem in izobraženem seljaku (kmetu) stoji srečna dežela.

Iz Celja 27. kimovca. M. V. — Memogredočega pri Gilovi kavarni me pokliče va-njo neki prijatelj na kozarček kave. Več znancev najdem tu, ki so se pogovarjali o kmetijski razstavi celjski. Neki kmet M. B., ki se bolj omikanim prišteva, začne zabavljivo govoriti o nji, in reče, „da zdaj se godí kakor pred 320 leti, ko so grajščine kmetu kazen na posestva nalagale; zakaj nek bi nosil kmet svoje pridelke kazat; ali ni to oslarija, da gospôda vidi, kaj vse kmet ima in kaj pridelati more, da potem vikše davke nalaga; vsak je neumen, kdor kaj lepega tjè nese; rajši najslabše ali celó nič!“ Ostrmel sem nad takošnim protivnikom napredstva, in si prizadevam mu dopovedati, da nespametno blodi, ker davki se niso še nikoli nakladali na kmeta samega, ampak brez razločka zadevajo gospoda in kmeta, česta posestnika zemljišč, in da vendar le gospôda več lepega v razstave daje kakor kmet itd.; al vse je bilo bob v steno. Ker ni moja navada, da bi se pričkal, jo raje iz kavarne pobrišem, misleč si: kdor ne spozná velikega dobička očitnih razstav, tega pač še

*) Ali ni pičljati od pičlo, to pa od laškega „piccolo“.

kamnu pa se poleg krilatega mladenča (jarosolnce) vidi rep sokolov; razun teh podobščin na tem kamnu zopet vidiš: bršlin — simbol veselja, življenja in zdravja, in pa steber v palmino skorjo oblečen. Tudi indijska solnčna bogova Rama = Raduh Radolj imata palmo za atribut (*Muchar l. c. fig. 4.*).

Na enem kamnu, hranjenem v graškem Ivaneji, vidiš sokola ali jastreba z razpetima perotnicama, pod njim bradatega možaka (letno junaško solnce) z bodežem v desnici; na prsih lahko vidiš ploščo, na kateri je obražena solnčna glava, na hrbtu pa škit. Solnčna glava, bodež in škit, zopet potrjujejo, da ta podoba predstavlja solnčnega boga (*Muchar, Taf. 16. fig. 45.*).

Razun tega nahajamo posamezne dele teh ptičev, kakor: kljune in peroti, združene ali z možkimi podobami ali pa — s psom. Pes (Bullenbeisser) je bil atribut solnčnega boga v slovanski mitologiji in sicer ponočnega in zimskega solnca — Černoboga; zato psa najdeš na darilni skledi Radogostovi in med retranskimi spomenici vidiš psa, kateri ima napis: Černobog pas.

Na sekovskem kamnu vidiš psa z jastrebovim kljunom v družbi bršlina in drugih solncu posvečenih ptičev (*Muchar, l. c. Taf. XII. fig. 7.*); na štraskem spomeniku dva psa z jastrebovima perotnicama in kljunoma v družbi levov, solnčnih simbolov. Zraven je še obražen pes (Bullenbeisser), kateri z eno tace se dotika „urne“. Slovenski imeni na tem kamnu ste: Lap in Jentumar, — spomni se domačih Lapov in Jetmarov. (Sliko to hranujem v svoji mapi). Dalje najdeš na sekovskem kamnu ribo z jastrebovim vratom in kljunom in levovima tacama, nad to podobščino pa solnčno glavo (*Muchar, l. c. Taf. XI. fig. XXII, 3.*), na graškem spomeniku ribi pliskavici (delfina) z jastrebovima kljunoma v družbi solnčne glave (*Muchar, l. c. Taf. IV. fig. 8. 2.*)

Znano je, da je Kollar našel med retranskimi maliki Radegasta z bikovo glavo končajočo se v pliskavico*), da je solnčni bog Kroto = Kart, Krt stal na ribi ukunu (Barsch), ktero tudi pogostoma nahajaš na slovensko-rimskih spomenicah, kakor tudi ime Ukun na celjskih kamnih.

V slovanski mitologiji zmirom nahajamo častje solnčno, ozko združeno s častjem vode, zato so solnčni simboli združeni s simboli vode.

Sokol, jastreb, kanja, kragulj so toraj tudi v slovanski mitologiji solnčni simboli bili.

Da pa kdo kje ne bi rekel: „to ni izključljivo slovanska simbolika“, ta naj dokaže, je li se v kakošnem mitu starega sveta najde zaveza teh ptičev s psom in kačo (*glej: Muchar l. c. Taf. 7. fig. 13.*)? Le edino v severnoslovanski mitologiji najdemo psa kot atribut solnčnega boga Horsa, Hersa in Černoboga, — tam je kača tudi simbol duše umrlega, čez ktero gospodari polnočni in zimski solnčni bog; zato nahajamo na norenskih spomenicah kačo s kljunom jastreba in psa z jastrebovima perotnicama in kljunom tudi v družbi „urne“.

Vse učene starinoslovce pozovem: naj mi kaj sličnega pokažejo v grški, rimski ali keltski umetnosti in verskih spomenicah teh narodov. Zastonj se bodo trudili, in spoznati bodo morali, da le edino slovansko basnoslovje ima ključ do simbolike na norenskih in panskkih spomenicah.

Naj še razložim en spominek. Na sekovskem kamnu (*Muchar, l. c. Taf. 14. fig. 27.*) vidiš solnčnega boga mladenča sedečega na beršlinovem deblu; v desnici

drži kotlič, iz kterega jastreb pije. Znano je, da so stari Slovani iz letanja teh ptičev tudi prerokovali, zato so se auguri (za: aviguri, iz avis, in gario) pri starih Čehih veleli: ptakopravci. Bog prerokovanja pa je bil solnčni bog, zato božanstvo s tremi glavami (Triglav, Trojan) na retranskih spomenicah ima napis: Vidha, (der Seher). O solnčnem bogu Svetovitu stari letopisci očitno pišejo, da so duhovni tega božanstva o prazniku njegovem nosili kotlič, iz kterih so dobro ali zelo prerokovali (*„Hist. ep. Cam. ed. Ludewig“ str. 510.*) Jastreb, iz kotliča pijoč, si toraj pribavlja od boga solnčnega prerokovavno moč.

Na norenskih spomenicah sem našel več solnčnih podobščin s kotlič ali na ramah ali v rokah; vendar o simboličnem pomenu bokala, žmula, kotliča hočem poseben članek napisati.

Slovstvene stvari.

Pisava priimkov.

(Konec.)

Šole, ktere tako spakujejo imena svojih učencev, pač ne pomislijo, kolikanj se s tem sramoté pred občinstvom, ki ogleduje in pretresuje te njih pravopisne zblodve — kakor nalašč na ogled razstavljené po letnikih. K spoznavi teh napak ni treba velike učenosti; kdor zná le brati, ter dobro loči črke in po njih zaznamovane glase, zapazi jih koj na prvi pogled. Že dober abecedar vé, da Schushek se nikdar ne bere, kakor bi se imel brati: Žužek, in Crusiz se ne bere Krušič, in tako še stotine družih. Toraj zamore že abecedar kaj pravega umeti in soditi o pravopisni učenosti svojega učnika, pa tudi še „profesorjev“ viših šol. — Kaj pa si mora o ti učenosti misliti še le zveden sodnik pisave, kadar vidi ravno tiste imena — pisane v enem imenku: Bosig, Cogniz, Oru, Velicogna — v drugem pa: Boschitsch, Konitz, Oru, Velikonia, — in v tretjem: Božič, Konjic, Orel, Velikonja! Ali ni to smešno in vse tako, kakor bi vsak teh imenovancev imel troj obraz?! Je li potem čuda, da se po slovesni razdelitvi šolskih daril in letnikov kterikrat slišijo že šolarčki, komaj po vatel visoki, kričati javno po ulicah: Lej lej, Mihec, naš „profesor“ pa ne zná še mojega imena pisati! — lej, Jurče, tvojega tudi ne! — Ali bi ne bilo modreje, in očitna potreba, da bi se tako učeni šolski možje kterikrat med sabo posvetovali o imenskem pravopisu, ter izmed toliko in tolikterih svojih medletnih „konferencij“ saj eno porabili v pretres in določbo enakošne, pa se vé da tudi pravilne pisave učenskih — in ne škodovalo bi tudi učeniških imen vseh učilišnih razredov? Najpripravnejši čas za ta namen bil bi koj začetek vsacega šolskega leta, da bi se ta pisava določila še pred vpisovanjem učencev v imenke tako posamnih razredov (katalogov), kakor še posebno v občnega (Grundbuch) za celo učilišče — toliko bolj, ker iz tega se mnogokrat še čez več let terjajo šolske spričala, in je toraj na pravilni pisavi imen veliko ležeče. In ali ne terja že previdnost in čast učilišča, da se ta pisava skupno in natanko pregleda, in če je kje treba, popravi saj konec leta — v imenkah pripravljenih za natis, preden se po tem priobčijo celemu svetu? — Toda presramotno bi bilo za tako učene gospode, se posvetovati o golih abecedarijah; častneje je, po tacih pisavnih „pošastih“ in „babilonskih“ zblodvah, kakoršnih so „Novice“ že mnogo priobčile iz različnih letnikov, razkazovati celemu svetu svojo gorostasno nevednost že tudi v golih abecedarijah!?

*) Zato na koroških kamnih nahajaš ribo pliskavico z bikovo glavo in jastrebovima perotnicama. Pis.

Pri taki mišljavi in ravnavi šolskih učenjakov vrinejo se v mnoge imena napčne pisave, ktere se le redko ali nikdar več ne odpravijo. To spričuje le že edini priimek „Comel“, ki se v tej pisavi nahaja že mnogo let v vseh letnikih že omenjene „glavne izglednice“. Kdo bravec mu ugane pravo izreko, kakor se djansko glasi v ljudstvenem govoru? Kdor zna brati, gotovo ne, ker po tej pisavi se mora vse drugač izrekati in naglašati, kakor se sliši v živem govoru. Ako pa povemo, da je to laška pisava slovenskega imena, in še ta napčna, ker nikakor ne kaže, da v pravi izreki ima zadnja, ne pa sprednja slovka naglas: potem koj vidi vsak zvedenec, da „Comel“ v tej pisavi nima ne prave glave ne pête, in da kdor dotičnih imenovanec se drži te pisave, ne zna pisati še svojega lastnega imena. — Opomnimo pri tej priložnosti, da se je po laški pisavi tistih slovenskih imen, ki imajo pred končnico **ič** ktero šumečih črk (**ž, š, č**), vrinila že sèmtertjè napaka, namesti teh šumljavk pisati sičavke: **z, s, c**, ter po polasčenih oblikah: Bosig, Ursig, Caucig itd. pisati: Bozič, Uršič, Kavcič namesti pravih: Božič, Uršič, Kavčič itd., ker pravi Slovenec jih le tako izreka. Oblike: **zič, sič, cič** tedaj niso slovenske, temuč le edine: **žič, šič, čič**.

Vse rečeno spričuje, da pisava priimkov je kaj važna reč, in da se ne smé prepuščati nevednosti ali pa samovolji. Naj tedaj šole, posebno pa pisavci krstnih listov resno skrbé za pravilno pisavo imen; kajti ni kratko in malo vse eno: pisati Kosar ali Kozar, Schuscheck ali Žužek (za Nemca in Laha naš Čucek ali morda — zavolj nadznamka nad z — celó Čuček). Kakor Lahu: Kazagrande in Koronini nista: Casagrande in Coronini, — Nemcu: Štekelj in Šajhenštulj ne: Stöckel in Scheuchenstuel; tako tudi Slovencu Widmer ni Vidmar in (vas) Osegliano ali celó Oseljano (Eselheim? — Osel-ja-no!) ne Ozeljan. — Priimki in krajne imena (Ortsnamen) niso voščeni kipi, katerim se dá nos, uho, brada in karkoli poljubno vihati, krčiti, zdaljševati in sploh prenejati; podobni so kipom marmornim, ki ne trpé nikakoršnega zavijanja ali premikanja posamnih udov in celó nobenega preobrazovanja, ter si dajo nos, uho, roko, glavo ali kar koli raje odlomiti, kakor le za las prekreniti ali prestrojiti. — Ravno taka je tudi s pisavo priimkov in sploh lastnih imen: le národna je edina pravilna. —a—

Jezikoslovna drobtinica.

Še nekaj o besedi „Laibach“.

Za prevdarek našim jezikoslovcem.

Že marsikaj se je dozdej pisalo in govorilo o besedi „Laibach“, pa po mojem mnenji ne še zadosti, in tudi ne prav temeljito. Ali ni morebiti celó čisto slovenska? „Pa dvoje slovenskih imen za eno mesto? Neumnost?“ — mi bo kdo odvrnil. Al, dragi moj, to bi ne bilo prav nič novega. Saj na priliko Ebenthal na Koroškem se kliče po slovenski Polom in pa Žrelec, Bücheldorf je slovenski Venec in Pušlja vas, neka srenja blizo Trsta se kliče Barkola in sv. Jernej, Maria Rain je Žitpolje in Višpolje i. t. d. Še Prewald (Razdrto) ni nemška, ampak slovenska beseda; gotovo je namreč, da izprva se ni izgovarjalo Prewald, temuč Prevál, kar pa še le Nemci so spreobrnil v Prewald ali celó v Präwald (!). Tudi v slovenski Koroški je en Prevál, ki ne pomenja drugega ko razdrto (prevaljeno), se pa po Nemcih kliče Prèvali, ali celó prav za prav Prävali (namesti slovenskega lokala: v Prevalu — mestu).

„Pa končnica bach je gotovo nemška“ — bo zopet kdo trdil. Tudi ne vem, ali je to res. Nekdanje mnenje, da Laibach pomenja Lau ali der laue Bach, je že zdavno ovržena in je sceloma neveljavna. Da je več mestnih imen s končnico ach slovenskega izvira, in da je namreč mestnikova (lokalova) končnica mnogoterne števila, nam je zadosti dokazano. Saj, na primer Döllach (na Koroškem) pomenja v dolah (dole, tiefe Gegenden), Rinkolach slov. v Rinkolah (Rinkole), Selsach slov. Selšah ali Zelšah, Tainach slov. v Tinjah (Tinje), Tschaplach slov. v Čepljah itd. Zakaj pa Laibach ne bi smelo pomenjati v Lajbah ali Lojbah? (prvi sklon bi moral biti lajbe, lojbe ali kaj tacega v množnem številu; kakošen pomenek da pa prav za prav ali saj skorej to ima, bi morebiti utegnili razbistriti vrli naši jezikoslovci; naj se pač blagovoljno oglasijo! K očitovanju te moje misli me je peljal prevdarek, da na Kranjskem, toraj na čisto slovenski zemlji imamo Laibach in Oberlaibach (Vrhnika) in da v Koroški na čisto slovenskem kraju imamo tudi Oberloibach, slov. Zgornji Labuč ali Zgornje Ljubiče, in Unterloibach slov. Spodnje Ljubiče (morebiti prav za prav Oberlaibach in Unterlaibach). Je li to le kak primerljaj ali pa potrjuje moje mnenje? Naj nam odgovorijo gori omenjeni gospodje; lepo prosim!

J. G. Vrdelski.

Življenjepisne črtice.

France Malavašič.

Rahlo naj te ruša krije,
Spavaj dragi brat sladkó;
Luč nebeška naj ti sijé,
Mir in pokoj naj ti bó!

France Malavašič, sin Franceta in Polone, rojene Šelickar-jeve, je bil 18. dan vélicege srpana 1818, v Gradišči, ljubljanskem predmestji, na Luži, v hiši sedanje tako imenovane gostivnice „pod Gabrom“ št. 55, rojen, od kodar sta se oče njegov in mati na Vič preselila, kjer sta deloma tukaj, deloma pa v Koleziji mlinarila. Ko sta se pa že mlinarstva naveličala, se z družino svojo, peterimi otroci — dvema dečkoma in tremi deklicami — v Ljubljano v lastno hišo na pisanih vratih šte. 16 preselila. Tukaj sta sorsični kruh za prodaj pekla; Polona, mati Malavašičeva, pa je še posebno slovela, da zna prav okusne povalnice (potice) peči. Od tukaj je jel namreč France, 10 let stari fantè, v normalne šole hoditi. Od konca se mu je uk nekako upiral, menda le bolj zato, ker je bil deček slovenskih starišev in po takem ni razumel nemškega jezika, s katerim se je takrat slovenski mladini siloma v glavo vtepal. Toda malo po malo se ga je s svojo bistro glavico saj toliko privadil, da mu ni tadanji učitelj K. vavek poč obetal, čeravno mu je včasih kaka slovenska besedica ušla; ker je bil deček v šoli tih, miren in pazljiv na vse, kar se je učilo, je učenik kršanskega nauka, ko mu kak drug učenec pravega odgovora ni vedil dati, večkrat njega poprašal. Ker se je Francelj mnogokrat res vrlo odrezal, ga je jel učenik očitno hvaliti; to pa je bil fantiču največi nagon, da se je uka s posebnim veseljem poprijel in se je vseskozi tako pridno obnašal, da je brez podučnika v treh letih normalne šole z vrlimi spričbami dovršil.

Na razpotji med nemškimi in latinskimi šolami se Malavašič ni dolgo premišljal, kam bi se obrnil; al oče njegov ga je pogostoma strašil, da ga bo h kakemu peku dal ali čevljarju za fanta, da se uči ptuj kruh jesti. Al mati je pregovorila očeta, rekši, da Francelj, ko se je v nemških šolah vrlo obnašal, bo tudi v la-